

ANADOLU'NUN GELİNİ: EREN EYÜBOĞLU'NUN RESİMLERİNDE RENK, MOTİF VE KÜLTÜREL BELLEK

Pınar YAZKAÇ

Doç. Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, pinar.yazkac@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2636-3443

Yazkaç, Pınar. "Anadolu'nun Gelini: Eren Eyüboğlu'nun Resimlerinde Renk, Motif ve Kültürel Bellek". ulakbilge, 95 (2025/3): s. 237-245. doi: 10.7816/ulakbilge-13-96-07

ÖZ

Bu makalenin amacı, Cumhuriyet dönemi Türk resminin önemli sanatçılarından Eren Eyüboğlu'nun 1940-1950 yılları arasında gerçekleştirdiği Anadolu gezileri sürecinde geliştirdiği resim anlayışını; renk, motif ve kültürel bellek bağlamında incelemektir. Romanya doğumlu sanatçı, Paris'te André Lhote atölyesinde edindiği modernist birikimi Anadolu deneyimiyle birleştirerek özgün bir plastik dil oluşturmuştur. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; Ankara Cer Modern'de düzenlenen retrospektif sergideki (2018-2019) seçili eserler, Panofsky'nin ikonografik yöntemi ve Wölfflin'in biçimsel analiz ilkeleri doğrultusunda çözümlenmiştir. Bulgular, Eyüboğlu'nun Fovist renk özgürlüğünü Cézannecı yapı bilinciyle dengelediğini; Anadolu motiflerini ve renklerini dekoratif unsurlar olarak değil, kültürel belleği taşıyan estetik öğeler olarak ele aldığını göstermektedir. Sanatçının Anadolu temalı resimleri folklorik ya da romantize edilmiş anlatılardan uzak, bilinçli bir modernist dil ortaya koymaktadır. Sonuç olarak Eren Eyüboğlu'nun sanatı, Batı modernizmi ile yerel kültürel belleğin özgün bir sentezini sunan güçlü bir örnek olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Eren Eyüboğlu, motifler, renkler, kültürel bellek, yurt gezileri

Makale Bilgisi:

Geliş: 24 Kasım 2025

Düzeltilme: 29 Aralık 2025

Kabul: 30 Aralık 2025

Giriş

Cumhuriyet dönemi Türk resminde Anadolu'ya yöneliş, yalnızca tematik bir tercih değil; sanatçının yaşadığı coğrafyayla doğrudan temas kurmasını amaçlayan bilinçli bir kültür politikası ve estetik yönelim olarak şekillenmiştir. Bu süreçte yurt gezileri, sanatçının atölye merkezli üretim anlayışını aşarak Anadolu'nun doğası, insanı ve gündelik yaşamıyla birebir ilişki kurmasına olanak tanımış; Türk resminde yerel ve modern unsurların birlikte ele alınmasına zemin hazırlamıştır (Altay, 2025). Bu bağlamda Eren Eyüboğlu'nun sanatsal üretimi, Anadolu temasının modernist bir disiplinle ele alındığı özgün bir örnek sunmaktadır. Paris'te aldığı eğitimle modern resmin yapısal ve biçimsel temellerini özümseyen sanatçı, Türkiye'ye yerleştikten sonra bu birikimi Anadolu deneyimiyle birleştirmiştir. Eyüboğlu'nun resimleri, ne Batı modernizminin doğrudan bir yansıması ne de folklorik bir anlatının görsel karşılığıdır. Aksine, sanatçının üretimi; yerel olanı çağdaş resmin evrensel sorunlarıyla ilişkilendiren bilinçli bir estetik yaklaşım ortaya koyar. Bu çalışmanın amacı, Eren Eyüboğlu'nun Anadolu temalı resimlerini; yurt gezileri bağlamı, Paris eğitimi ve modernist akımlar çerçevesinde ele alarak, sanatçının özgün plastik dilini ve Cumhuriyet dönemi Türk resmindeki konumunu ortaya koymaktır.

Görsel 1. Eren EYÜBOĞLU, 1968, Yıldız Moran'ın Objektifinden

Eren Eyüboğlu, Anadolu'nun motiflerini, renklerini ve biçimlerini resimlerinde ele alırken, onları ne egzotik bir "öteki" olarak görmüş ne de romantize edilmiş bir folklor malzemesine indirgemıştır. Sanatçı, Paris'te edindiği modernist resim bilinciyle Anadolu'yu yüzeysel bir tema olarak değil; plastik sorunların çözümlendiği, yapı ve kompozisyonun yeniden kurulduğu bir görsel alan olarak değerlendirmiştir. Anadolu'nun renkleri, Eyüboğlu'nun resimlerinde doğrudan betimleyici bir işlev üstlenmekten ziyade, yüzeyde ritim, denge ve plastik gerilim oluşturan başat unsurlar hâline gelmiştir. Bir kadın ressam olarak Eren Eyüboğlu'nun Anadolu'ya bakışı, dönemin erkek egemen sanat söyleminden belirgin biçimde ayrılır. Köylü kadın figürleri, gündelik yaşam sahneleri ve yerel motifler; dramatik, ideolojik ya da yüceltici bir anlatımın nesnesi olmaktan uzak, sakin, ölçülü ve içten bir duyarlılıkla ele alınmıştır. Bu bakış, Anadolu'yu "anlatılan" değil, "yaşanan" bir coğrafya olarak resme taşıyan sessiz ama derinlikli bir estetik tavır ortaya koyar. Romanya doğumlu bir sanatçı olarak Eyüboğlu'nun Anadolu'ya yaklaşımı, ne tamamen içeriden ne de bütünüyle dışarıdan bir gözle sınırlanabilir. Bu konum, sanatçıya Anadolu'yu hem mesafeli bir bilinçle gözlemlene hem de yaşantısal bir yakınlıkla içselleştirme olanağı sunmuştur. Bu çift yönlü bakış, onun resimlerinde kültürel temsili ideolojik bir kimlik meselesi olmaktan çıkarak evrensel bir plastik dile dönüştürmüştür.

Çağdaş Türk Resim Sanatı tarihi içinde Eren Eyüboğlu'nun önemi, Anadolu motiflerini modernist bir yapı ve renk anlayışıyla ele alabilmiş ender sanatçılardan biri olmasında yatar. Motif, Eyüboğlu'nun resimlerinde süsleyici ya da simgesel bir unsur olarak değil; kompozisyonun kurucu ögesi olarak işlev görür. Renk-motif ilişkisi, yüzeyde dekoratif bir düzenleme değil, bilinçli bir plastik inşa sürecinin parçası hâline gelir. Bu yönüyle Eyüboğlu'nun sanatı, Anadolu'nun görsel belleğini modern resmin evrensel sorunlarıyla

eşit bir düzlemde buluşturan özgün bir sentez sunar (Eren Eyüboğlu: Retrospektif, 2011). Bu çalışmada ele alınan Eren Eyüboğlu, sanat yaşamı boyunca yerel olan ile modern olan arasında özgün bir bağ kurabilmiş, güçlü ve tutarlı bir resim dili geliştirmiş önemli bir sanatçıdır. Romanya'nın Yaş kentinde doğan ve sanat eğitimini burada tamamladıktan sonra Paris'e giden Eyüboğlu, özellikle André Lhote atölyesinde aldığı yapı, desen ve kompozisyon temelli eğitimle modern resmin kuramsal ve plastik altyapısını derinlemesine kavramıştır. Lhote'un Cézanne sonrası inşacı yaklaşımı, sanatçının resimlerinde erken dönemden itibaren belirginleşen sağlam kurgu, geometrik düzen ve iki boyutlu yüzey bilincinin temelini oluşturmuştur. 1936 yılında Türkiye'ye yerleşen Eren Eyüboğlu, sanat yaşamını Anadolu coğrafyasıyla kurduğu derin ve süreklilik gösteren ilişki üzerinden sürdürmüştür. Bedri Rahmi Eyüboğlu ile birlikte katıldığı yurt gezileri, sanatçının Anadolu'nun gündelik yaşamına, insanına ve kültürel dokusuna doğrudan temas etmesini sağlamış; bu deneyim, onun sanatsal kimliğinin yeniden biçimlenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Paris'te edindiği modernist birikim, Anadolu'da karşılaştığı yerel imgelerle birleşerek, Eyüboğlu'nun resimlerinde dengeli, sade ve güçlü bir plastik dile dönüşmüştür. Eren Eyüboğlu'nun sanatı, ne yalnızca Batı modernizminin bir uzantısı ne de folklorik bir anlatıya indirgenebilir. Sanatçı; sağlam desen bilgisi, yapı bilinci ve özgür renk kullanımıyla, yerel olanı çağdaş resmin evrensel sorunlarıyla buluşturan özgün bir yol izler. Anadolu yaşamına ait figürler, giysi desenleri, dokuma yüzeyleri ve mekânsal öğeler, anlatısal bir folklor yaratma amacıyla değil; resmin yüzeysel ve yapısal dengesini kuran plastik unsurlar olarak ele alınır. Eren Eyüboğlu, modern Türk resim sanatında Anadolu kültürü, halk sanatı ve gündelik yaşam temalarını modernist bir resim diliyle ele alan önemli sanatçılardan biridir. Sanatçının eserlerinde Anadolu motifleri, yalnızca folklorik bir süsleme unsuru olarak değil; kompozisyonun yapısal ve anlamsal taşıyıcısı olarak karşımıza çıkar. Ömer Faruk Şerifoğlu, Eren Eyüboğlu'nun Anadolu'ya yönelişini şu şekilde ifade etmektedir:

"Eren Eyüboğlu için Anadolu, yalnızca bir konu ya da tema değildir; onun resimlerinde Anadolu, biçimsel kurguyu belirleyen temel görsel ve kültürel kaynaktır. Figür, motif ve yüzey ilişkisi bu bağlamda halk sanatından beslenen modern bir anlatı oluşturur."¹ Şerifoğlu'nun değerlendirmelerine paralel olarak, Eren Eyüboğlu'nun resimlerinde motif kavramı, geleneksel olanın çağdaş bir plastik dile dönüştürülmesi olarak okunabilir. Motifler, figürle birlikte yüzeyi düzenleyen, ritmik ve dengeli bir yapı oluşturur (Şerifoğlu, 2024).

Bu ifade, sanatçının motifleri doğrudan aktarmaktan ziyade onları modern resim dilinin bir parçası hâline getirdiğini göstermektedir.

Eren Eyüboğlu bu sanatsal ortam içerisinde tıpkı eşi Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi Anadolu'nun kültürel birikimini çağdaş resim diliyle buluşturan yaklaşımıyla yurt gezilerinin simge isimlerinden biri olmuştur. Eyüboğlu, geziler sayesinde Anadolu'nun yalnızca betimlenen bir tema değil, resmin yapısal ve anlamsal unsurlarından biri hâline geldiğini ifade etmiş; bu karşılaşmanın Türk resmine yeni bir yön ve duyarlılık kazandırdığını dile getirmiştir (Eyüboğlu, 1938). Yurt gezileriyle birlikte Anadolu, sanatçılar için soyut bir tema olmaktan çıkmış; doğrudan deneyimlenen, gözlemlenen ve içselleştirilen bir yaşam alanına dönüşmüştür. Bu süreç, Türk resminde konu çeşitliliğini artırmış; köy yaşamı, emek, yerel mimari, folklorik öğeler ve insan ilişkileri çağdaş resim dilinin temel bileşenleri hâline gelmiştir. Söz konusu dönüşüm, Türk resminde gerçekçi ve samimi bir anlatım anlayışının güçlenmesine katkı sağlamıştır (Giray, 1995). Bu bağlamda yurt gezileri, Eren Eyüboğlu'nun sanatsal üretiminde yalnızca bir gözlem süreci değil; doğrudan resimsel dilini ve konu tercihlerini belirleyen kurucu bir deneyim alanı olarak değerlendirilmelidir. Sanatçının Anadolu'ya ilişkin resimleri, idealize edilmiş romantik bir bakıştan ziyade; birebir temas edilen mekânların, gündelik yaşamın ve özellikle kadın figürlerinin içten, yalın ve ölçülü bir anlatımla tuvale aktarılmasıyla biçimlenmiştir. Bu nedenle Eyüboğlu'nun Anadolu temalı eserleri, yurt gezileri bağlamından bağımsız düşünülemez; aksine bu geziler, sanatçının resimlerinde ortaya çıkan mekânsal sadelik, figür anlayışı ve kompozisyon dilinin temel kaynağını oluşturur (Eren Eyüboğlu: Retrospektif, 2011). Eren Eyüboğlu'nun resimlerinde görülen renk kullanımı, Fovist geleneğin cesur ve özgür yaklaşımıyla ilişkilendirilebilir. Parlak kırmızılar, yeşiller, sarılar ve maviler; doğayı betimlemekten çok, resmin iç ritmini ve plastik gerilimini kuran araçlar hâline gelir. Bununla birlikte bu renk özgürlüğü, rastlantısal bir dışavurumdan ziyade, güçlü bir yapı bilinciyle dengelenir. Figürler ve mekânlar, Cézanneci bir yaklaşımla geometrik kütlelere indirgenir; hacim yanılmasından çok, yüzeyde kurulan ritmik düzen ön plana çıkar. Bu yapısal bilincin temelinde, Eyüboğlu'nun Paris'te aldığı akademik modernist eğitim yer alır. André Lhote'un kübizmi parçalayan değil, resmi inşa eden yaklaşımı; sanatçının kompozisyonlarında açık biçimde hissedilir. Figür ile mekân arasındaki ilişki, iki boyutlu yüzey bilinciyle birlikte ele alınır; motifler ve desenler, derinliği artırmak yerine yüzeyi örgütleyen ritmik alanlara dönüşür. Bu yönüyle Eyüboğlu'nun sanatı, Fovist renk özgürlüğü ile inşacı kübist disiplin arasında kurulan bilinçli bir denge üzerine inşa edilmiştir.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülmüş olup, sanat eserlerinin betimsel ve ikonografik/ikonolojik çözümlemesine odaklanmaktadır. Çalışmada, eserlerin biçim, renk, kompozisyon, motif, figür ve konu özellikleri doğrudan gözlem yoluyla incelenmiş; bu plastik unsurların anlam katmanları sanat tarihi literatürü doğrultusunda yorumlanmıştır. İkonografik çözümleme sürecinde, görsel öğelerin tarihsel ve kültürel bağlamları dikkate alınmış; biçimsel analizler ise sanat eserinin plastik yapısını ortaya koymaya yönelik olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşım, Panofsky'nin ikonografik yöntemine ve Wölfflin'in biçimsel analiz ilkelerine dayandırılmıştır (Panofsky, 1955). Çalışmanın yöntemi, Ankara'da 5 Ekim 2018 – 10 Mart 2019 tarihleri arasında Cer Modern'de düzenlenen ve Eren Eyüboğlu üzerine bugüne kadar gerçekleştirilen en kapsamlı retrospektif sergide yer alan seçili eserlerin betimsel ve ikonografik çözümlemesine dayanmaktadır. Bunun yanı sıra sanat tarihçisi Ömer Faruk Şerifoğlu'nun değerlendirmeleri, sanatçının ailesinden Hüseyin Rahmi Eyüboğlu ve Hüget Eyüboğlu ile yapılan söyleşiler ile Turan Erol'un tanıklıkları bulguların yorumlanmasında destekleyici kaynaklar olarak kullanılmıştır. Ayrıca Şerifoğlu'nun Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'ndan çıkan kapsamlı monografisi çalışmanın kuramsal çerçevesini güçlendirmiştir.

Turan Erol'a göre yurt gezilerinin en önemli katkılarından biri, sanatçının üretim sürecini zamana yayması ve bulunduğu coğrafyayı derinlemesine gözlemlemesine olanak tanımasıdır. Sanatçıların aylarca aynı bölgede kalarak üretim yapmaları, yüzeysel betimlemeler yerine yaşanmışlık hissi taşıyan, içten ve sahici anlatımların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Anadolu, yalnızca bir konu değil; sanatçının biçimsel ve düşünsel üretimini besleyen temel bir kaynak hâline gelmiştir (Erol, 1998). Bu çalışma kapsamında Eren Eyüboğlu'nun sanatsal üretimi, tarihsel bağlam, biçimsel çözümleme ve karşılaştırmalı sanat tarihi yaklaşımı birlikte değerlendirilmiştir. Sanatçının Paris'te aldığı modernist eğitimin Anadolu temalı resimlerine nasıl yansıdığı; renk, desen, kompozisyon ve yüzey ilişkileri üzerinden okunmuş; bu okumalar yurt gezileri bağlamında ele alınarak bütüncül bir yorum geliştirilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Araştırma, nitel araştırma desenine dayalı olarak yapılandırılmıştır. Çalışmada durum çalışması (case study) yaklaşımı benimsenmiş; sanatçının üretimleri, belirli bir sergi bağlamında seçilen eserler üzerinden derinlemesine incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, yukarıda belirtilen retrospektif sergide yer alan eserlerin doğrudan gözlemlenmesi yoluyla elde edilen birincil veriler ile sanat tarihi literatüründen derlenen ikincil verilerden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

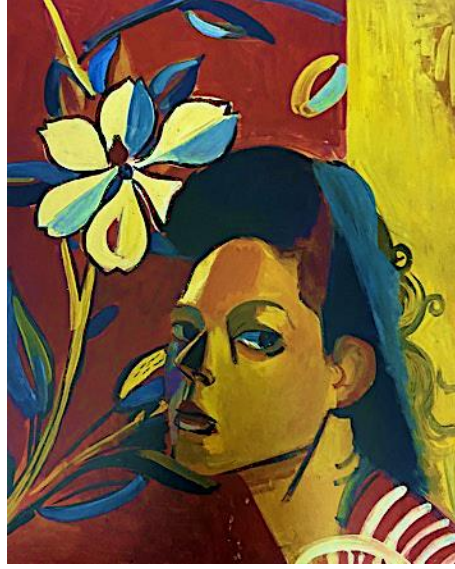
Araştırmada veri toplama aracı olarak görsel inceleme ve betimleme formları, plastik analiz ölçütleri ve sanat tarihi literatürü kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde Eren Eyüboğlu'nun resimleri; renk, biçim, motif, konu, teknik ve plastik dil bağlamında ele alınmakta; sanatçının Anadolu temalı üretiminin modernist bir yapı içerisinde nasıl biçimlendiği ortaya konulmaktadır. Bulgular, doğrudan eser incelemelerine dayalı olarak elde edilmiş; yorumlar ise bu bulguların sanat tarihsel ve plastik karşılıkları üzerinden geliştirilmiştir.

Renk Kullanımı ve Yüzey Anlayışı:

Eren Eyüboğlu'nun resimlerinde renk, doğayı betimleyen ikincil bir unsur olmaktan çıkarak, kompozisyonun kurucu öğelerinden biri hâline gelir. Daha önce incelenen eserlerde de görüldüğü üzere, sanatçı parlak kırmızılar, yeşiller, sarılar ve mavilerden oluşan doygun bir renk paleti kullanmakta; bu renkler hacim yanılsaması yaratmaktan çok, yüzey üzerinde ritim ve denge kuran plastik alanlar olarak işlev görmektedir. Bu yaklaşım, Fovist geleneğin renk özgürlüğüyle doğrudan ilişkilidir; ancak Eyüboğlu'nun resimlerinde renk kullanımı kontrolsüz bir dışavurum niteliği taşımaz. Aksine renk, güçlü bir yapı bilinciyle dengelenmiş; yüzeyde bilinçli bir dağılım ve kompozisyon düzeni içerisinde ele alınmıştır. Bu durum, sanatçının renk anlayışının sezgisel değil, bilinçli ve yapı temelli olduğunu göstermektedir.

Görsel1.Eren Eyüboğlu, Otoportre, K.Ü.Y.B, 47x60 cm, 1948, Eyüboğlu Aile Koleksiyonu

Biçim ve Kompozisyon Kurgusu:

Bulgular, Eren Eyüboğlu'nun figür ve mekân kurgusunda belirgin bir geometrik sadeleşmeye yöneldiğini ortaya koymaktadır. Figürler anatomik doğruluğu korumakla birlikte bilinçli biçimde yalınlaştırılmış; hacimden çok yüzeye yaklaştırılmış kütleler hâlinde ele alınmıştır. Kompozisyon, derinlik yanılsamasından ziyade iki boyutlu yüzey üzerinde kurulan dengeli bir iskelet yapısı üzerine inşa edilmiştir. Bu biçim anlayışı, Cézanne'nin yapı bilinciyle ve André Lhote atölyesinde edinilen inşacı kompozisyon yaklaşımıyla örtüşmektedir. Daha önce sunulan analizlerde de vurgulandığı gibi, Eyüboğlu'nun resimleri parçalanmış bir kübizm anlayışına değil; yapıyı kuran, kompozisyonu inşa eden bir modernist mantığa dayanmaktadır.

Görsel 2. Eren Eyüboğlu, Sepetli Köylü Kızı, K.Ü.G.B, 20x27 cm, 1953, Eyüboğlu Aile Koleksiyonu

Motif, Figür ve Konu Seçimi:

Eren Eyüboğlu'nun Anadolu temalı resimlerinde motif ve figürler, folklorik bir anlatı kurmak amacıyla kullanılmaz. Köylü kadın figürleri, gündelik yaşam sahneleri, giysi desenleri ve dokuma yüzeyleri; anlatısal bir hikâye yaratmaktan çok, resmin plastik dengesini kuran öğeler olarak kompozisyona dâhil edilir. Bu bağlamda sanatçının Anadolu'yu idealize eden romantik bir bakıştan bilinçli biçimde uzak durduğu görülmektedir. Bulgular, Eyüboğlu'nun gündelik yaşamı sakin, ölçülü ve dramatik vurgulardan arındırılmış bir gerçekçilik anlayışıyla ele aldığını göstermektedir. Anadolu, bu resimlerde bir tema olmaktan ziyade, modern resmin yapısal sorunlarını sınavan bir plastik alan hâline gelmektedir.

Teknik Yaklaşım ve Plastik Dil:

Teknik açıdan incelendiğinde, Eyüboğlu'nun farklı yüzey ve malzemeler üzerinde çalıştığı; yağlı boya başta olmak üzere çeşitli teknikleri bilinçli bir plastik anlayışla kullandığı görülmektedir. Boya uygulaması, hacimsel modellemeden çok yüzeysel etkiyi öne çıkaracak şekilde düzenlenmiştir. Fırça kullanımı ve boya katmanları, kompozisyonun ritmini destekleyen bir yapı içinde ele alınmıştır. Plastik dil açısından en dikkat çekici bulgulardan biri, sanatçının figür-zemin ilişkisini bilinçli biçimde yumuşatmasıdır. Figürler arka plandan kesin sınırlarla ayrılmaz; aksine yüzeyin genel ritmi içerisinde eriyerek bütüncül bir kompozisyon oluşturur. Bu yaklaşım, Eyüboğlu'nun resimlerini anlatısal temsilden uzaklaştırarak modernist bir yüzey bilincine yaklaştırmaktadır. Kâğıt, karton, mukavva, duralit, sunta, kontrplak, tuval, duvar, muşamba ve bütün bunların dışında, benzer sert malzemelerin üzerine yapıştırılmış kâğıt zemin... Eren Eyüboğlu'nun üzerine resim yaptığı; tasarladığı desenleri, portreleri ve natürmortları aktardığı malzemeler arasında bunlar da yer almaktadır. Daha pek çok malzeme, ressamın eserlerine zemin teşkil etmiştir. Aynı şekilde kurşun kalem, yağlıboya, pastel, suluboya ve hatta genellikle portrelerini yaparken diğer malzemelerin yanı sıra kullandığı malzemelerdendi. Eyüboğlu, sanat yaşamı boyunca ürettiği resimlerinde farklı teknikler benimsemiş ve kullanmıştır. Bu uygulamaları, farklı dönemlerde onun birbirinden hayli farklı eserler vermesini de sağlamıştır. Bu çeşitlilik, sanatçının malzeme ve teknik konusundaki deneyselci tutumunun bir göstergesidir.

Görsel 3.Eren Eyüboğlu ,Köylü Kızlar ,T.Ü.A.B, 100 x 120 cm,1972,Eyüboğlu Aile Koleksiyonu

Genel Plastik Değerlendirme:

Elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde, Eren Eyüboğlu'nun resimlerinin; Fovizmdeki renk özgürlüğü, Cézanne'nin yapı bilinci ve inşacı kübist kompozisyon anlayışının Anadolu yurt gezilerinde edinilen deneyimle birleştiği özgün bir plastik dil ortaya koyduğu görülmektedir. Sanatçının üretimi, Anadolu'yu betimleyen

yapıtlar olmanın ötesinde; modern resmin evrensel plastik sorunlarını yerel bir duyarlılıkla yeniden kuran bilinçli bir estetik yaklaşımı temsil etmektedir.

Bu bölümde elde edilen bulgular, Eren Eyüboğlu'nun sanatsal üretiminin yalnızca biçimsel özelliklerini ortaya koymakla kalmamakta; aynı zamanda sanatçının modernist estetikle Anadolu deneyimi arasında kurduğu özgün ilişkinin somut göstergelerini sunmaktadır. Renk, biçim, motif, teknik ve plastik dil üzerinden yapılan bu çözümlemeler, Eyüboğlu'nun resimlerinin sezgisel bir dışavurumdan ziyade, bilinçli ve yapı temelli bir modernist anlayışla üretildiğini göstermektedir. Elde edilen bu bulgular, sanatçının üretimini Cumhuriyet dönemi Türk resminin genel yönelimleri, yurt gezileri bağlamı ve çağdaşlarıyla kurduğu estetik ilişkiler çerçevesinde yeniden değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda bir sonraki bölümde, Eren Eyüboğlu'nun sanatsal dili; dönemsel sanat politikaları, modernist akımlar ve sanat tarihi literatürüyle ilişkisi üzerinden tartışmaya açılacaktır.

Görsel 4.Eren Eyüboğlu , Türkmen Kızı ,K.Ü.A.B, 68 x 97 cm,1978,Eyüboğlu Aile Koleksiyonu

Sonuç

Eren Eyüboğlu'nun resimlerinde gözlenen yapısal disiplin ile renk özgürlüğü arasındaki denge, modernist akımların birebir taklidi olarak değil; bilinçli bir sentez süreci olarak değerlendirilmelidir. Bu noktada sanatçının üretimi, yalnızca dönemsel eğilimler çerçevesinde değil; bireysel estetik tercihleri ve yaşantısal deneyimleri üzerinden de ele alınmıştır. Anadolu'nun gündelik yaşamına ait figürler ve mekânlar, anlatısal bir gerçekçilik amacıyla değil; resmin plastik olanaklarını sınayan biçimsel alanlar olarak kullanılmıştır.

Tartışma sürecinde, Eyüboğlu'nun Anadolu temalı resimleri; eşi Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun üretimleri ve Cumhuriyet dönemi yurt gezileri kapsamında üretilmiş diğer sanatçı yapıtlarıyla karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu karşılaştırmalar, Eren Eyüboğlu'nun sanatsal dilinin daha içe dönük, ölçülü ve sessiz bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Kadın figürleri ve gündelik sahneler, dramatik ya da ideolojik bir anlatıdan uzak, dingin bir gerçekçilik anlayışıyla ele alınmıştır.

Eren Eyüboğlu'nun resimlerinde kadın figürü, Anadolu'nun gündelik yaşamını ve kültürel sürekliliğini temsil eden temel bir imge olarak öne çıkar. Akademik çalışmalarda bu figürler; emek, üretim ve toplumsal hafızanın taşıyıcısı olarak yorumlanmaktadır (Çevik, 2018). Kadınların giysi desenleri ve duruşları, Anadolu'ya özgü motifler modern resim diliyle birleştirir.

Bu bağlamda çalışmanın tartışma bölümünde ulaşılan temel bulgulardan biri, Eren Eyüboğlu'nun Anadolu'yu romantize eden ya da folklorik bir imgeler bütünü olarak sunmaktan bilinçli biçimde kaçındığıdır. Sanatçının resimleri, Anadolu'yu modern resmin yapısal sorunlarıyla ilişkilendiren, yüzey ve kompozisyon merkezli bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Bu durum, Eyüboğlu'nun üretimini yalnızca "Anadolu temalı resimler" başlığı altında değil; modernist bir plastik araştırma alanı olarak değerlendirmeyi gerekli kılar.

Araştırma kapsamında ulaşılan temel bulgular şu şekilde özetlenebilir: Eyüboğlu'nun resimlerinde Fovist renk özgürlüğü, bilinçli bir yapı kurgusuyla dengelenmiş; parlak ve doygun renkler betimleyici olmaktan çok, yüzeyde ritim ve plastik gerilim oluşturan öğeler olarak işlev görmüştür.

İkinci önemli bulgu, figür ve mekân anlayışının iki boyutlu yüzeye yönelen bilinçli bir sadeleşme göstermesidir. Anadolu yaşamına ait kadın figürleri, giysi desenleri ve mekânsal öğeler; hacim yanılsamasını güçlendirmekten çok, yüzeyde ritmik alanlar oluşturan biçimsel unsurlar olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşım, Cézanne'nin yapı bilinci ve André Lhote'un inşacı kompozisyon anlayışıyla doğrudan ilişkilidir.

Eyüboğlu, resimlerinde ve mozaik panolarında ağırlıklı olarak Anadolu manzaralarını, karakterlerini ve geleneklerini betimlemiş; bu nedenle "Anadolu'nun ressamı" olarak tanınmıştır. Sanatçının etnografik malzemeden yola çıkarak geniş bir ölçekte eserler üretmesi, Anadolu'ya duyduğu derin ilginin yansımasıdır. Ankara, Edirne, Bursa ve Antalya gibi şehirlerde uzun süre kalarak bu yörelerin çeşitli yönlerini resmeden çok sayıda tablo gerçekleştirmiştir. Eyüboğlu'nun sanatsal üretimini tanımlayan bir diğer boyut da portre ressamlığıdır. Portrelerinde yaşlılardan çocuklara, işçilerden çiftçilere kadar geniş bir toplumsal kesiti tuvale aktarmış; figürlerin bireysel karakteristiklerini ön plana çıkarmıştır (Eyüboğlu, 2022).

Sanatçı Anadolu'yu folklorik bir anlatı nesnesine dönüştürmekten kaçınmış; gündelik yaşamın sakin ritmini ölçülü bir gerçekçilikle aktararak modernist bir plastik araştırma alanı oluşturmuştur.

Dönemin sanat eleştirmenleri ve tanıkları da yurt gezilerinin yalnızca sanatçının üretim pratiğini değil, sanatçı-halk ilişkisini de dönüştürdüğünü vurgulamaktadır. Sergiler aracılığıyla Anadolu'nun farklı bölgelerinden izler taşıyan eserler, halkın resim sanatıyla kurduğu bağı güçlendirmiş; estetik bilincin merkezden taşraya yayılmasına katkıda bulunmuştur. Bu durum, yurt gezilerinin toplumsal ve kültürel etkisini görünür kılan önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Epikman, 1939).

Son olarak, yurt gezilerinin sanatçının üretiminde belirleyici bir deneyim alanı oluşturduğu görülmektedir. Bu geziler sırasında edinilen gözleme dayalı deneyimler, Eyüboğlu'nun resimlerinde konu seçiminden kompozisyon diline kadar pek çok unsuru doğrudan etkilemiş; Anadolu, sanatçının resimlerinde modernist bir yapı içinde yeniden inşa edilen temel bir plastik kaynak hâline gelmiştir.

Kaynaklar

- Altay, S. (2025). Hayata ve Hakikate Yakın Olmak: CHP Yurt İçi Ressam Gezileri ve Sergileri (1938–1945). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XXV(51), 1241–1298.
- Çevik, S. (2018). Resim sanatında kadın ve Balkan izleri: Eren Eyüboğlu. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (40), 218–230.
- Erol, T. (1998). Ressamların Yurt Gezileri ve Sonuçları. *Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri (1938–1943) içinde*. İstanbul: Millî Reasürans.
- Epikman, R. (1939). Yurdu Gezen Ressamlar. *Güzel Sanatlar*, 1.
- Eyüboğlu, B. R. (1938). Resim Havadisleri. *İnsan: Aylık Fikir ve Sanat Mecmuası*, 1(4).
- Giray, K. (1995). Yurdu Gezen Türk Ressamları. *Türkiye'de Sanat: Plastik Sanatlar Dergisi*, 18.
- Şerifoğlu, Ö. F. (2024). Eren Eyüboğlu Retrospektif: Anadolu'nun Resimsel Dili. İstanbul: [Yayınevi yazardan istenmeli].
- Eren Eyüboğlu: Retrospektif 1927–1988. (2011). (Metin: Ö. F. Şerifoğlu, N. Uçar, A. Yalkut). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Panofsky, E. (1955). *Meaning in the Visual Arts*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Wölfflin, H. (1950). *Principles of Art History: The Problem of the Development of Style in Later Art*. New York: Dover Publications.
- Eyüboğlu, H. R. (2022). Kişisel görüşme [Pınar Yazkaç tarafından yüz yüze yapılan röportaj]. Kalamış, İstanbul.
- <https://www.galeridiani.com/cv/eren-eyuboglu-ozgecmis/25/>
- <https://artam.com/sanaticilar/eren-eyuboglu-1907-1988>
- <https://arts.ozyegin.edu.tr/tr/artist/eren-eyuboglu>
- https://issanat.com.tr/eren-eyuboglu/*
- <https://www.evrensel.net/haber/360220/sanat-ve-yasam-ustam-eren-eyuboglu>

<https://www.artfulliving.com.tr/sanat/eyubogullarinin-oteki-hikyesi-eren-eyuboglu->

THE BRIDE OF ANATOLIA: COLOR, MOTIF, AND CULTURAL MEMORY IN EREN EYÜBOĞLU'S PAINTINGS

Pınar Yazkaç

ABSTRACT

This study aims to examine the artistic production of Eren Eyüboğlu, one of the prominent figures of Republican-period Turkish painting, within the context of the interaction between the modernist training she acquired in Paris and the local experiences she gained during the Anatolian journeys she undertook after settling in Türkiye. Born in 1907 in Iași, Romania, under the name Ernestine Letoni, the artist began her art education in Bucharest and continued it in Paris at the atelier of André Lhote, where she developed a solid understanding of modern painting grounded in structural composition and formal analysis. After marrying Bedri Rahmi Eyüboğlu in the 1930s, she adopted the name Eren Eyüboğlu and pursued her artistic career in Türkiye.

Eyüboğlu's artistic practice was not limited to painting; she also produced significant works in mosaic and ceramics, particularly monumental wall mosaics integrated into public architecture in Istanbul and Ankara. However, her primary artistic endeavor was to bring art into dialogue with Anatolia and to incorporate Anatolian motifs into a modern visual language. A decisive influence on this orientation was her participation in the Homeland Tours organized by the Republican People's Party between 1938 and 1943, which enabled her to directly observe Anatolian geography, social life, and cultural production.

The artist was also associated with the D Grubu, a collective that opposed Impressionism and academic conventions and embraced a late Cubist, constructivist approach under the banner of the "New Art." In this framework, the study analyzes Eyüboğlu's paintings not merely as thematic representations of Anatolia, but as original plastic investigations that reinterpret the formal, structural, and surface concerns of modern painting through a local sensibility.

The research examines the Fauvist use of color, Cézanne-inspired structural awareness, and the constructive compositional principles acquired at the André Lhote atelier, alongside the artist's figurative and spatial depictions of Anatolia. The findings reveal that Eyüboğlu's Anatolian-themed works avoid folkloristic or romanticized narratives and instead articulate a conscious and balanced modernist language. Anatolian motifs and colors are employed not as decorative elements, but as aesthetic components that carry and reproduce cultural memory. Ultimately, the article argues that Eren Eyüboğlu's art presents Anatolia not merely as a subject, but as a living field of cultural heritage, offering a powerful and original synthesis between Western modernism and local cultural memory.

Keywords: Anatolia, Eren Eyüboğlu, Motifs, Color, Cultural Memory, Homeland Tours